

УДК 097+Ф.Вовк

DOI: 10.30840/2413-7065.1(78).2021.227079

ДОСЛІДЖЕННЯ Ф. ВОВКА ПРО УКРАЇНСТВО ДОБРУДЖІ В КОНТЕКСТІ НАБУТКІВ ВІТЧИЗНЯНОГО УКРАЇНОЗНАВСТВА*

Тамара КУЦАЄВА*orcid.org/0000-0002-6092-768X*

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник відділу української філології НДІУ

Анотація. У статті визначено актуальність продовження дослідження колекції «Книжкові пам'ятки з екслібрисами, маргіналіями та інскриптами з імям Ф. К. Вовка» з бібліотечного фонду Національного музею історії України як джерелознавчої бази з етнології, етнографії, краєзнавства, народознавства та українознавства. Охарактеризовано об'єкт дослідження – висліди Федора Вовка 1880-х років, які він провадив під час вимушеної політичної еміграції в Румунії щодо українства Добруджі – історико-географічного краю між нижньою течією Дунаю і центральною частиною Балканських гір, що знаходиться на території Болгарії та Румунії. Дослідження проведено за методом *de visu* на основі двох основних джерел – книжкових пам'яток, якими є монографія «Задунайская Сечь (по местным воспоминаниям и рассказам)» (1883) та стаття «Українське рибальство в Добруджі» (1899). На основі актуальності дискусії визначено її міждисциплінарний характер та завдання для вивчення, які поєднали як українознавчі, так і книгознавчі студії. Узагальнено, що можливо змістовно, хоча і на основі дуже вузького переліку досліджень інших, окрім Ф. Вовка, вчених, ілюструвати минувшину українства Добруджі в певній багатоманітності його історії та традицій. Зроблено спостереження, що Ф. Вовк не тільки присвятив майже 10 років науковій творчості пошуку, збиранню та збереженню фрагментів історичної пам'яті своїх співвітчизників за кордоном України, а й спочатку поставив за мету віднайти сліди військових (адміністративних) центрів запорізького козацтва, а надалі вивчити його пам'ять про батьківщину, спосіб життя та традиції в новому складному локальному географічному, суспільному та політичному контексті. Окреслено перспективи теми стосовно того, що книгознавці, історики та українознавці продовжують місію створення «Пам'яткового відділу проф. Хв. Вовка», започатковану в 1920-х роках його сподвижниками та брутально перервану репресіями.

Ключові слова: Вовк Федір; Добруджа; екслібрис; Задунайська Січ; рибальство; українознавство.

F. VOVK'S RESEARCH ON UKRAINIANS IN DOBRUJA IN THE CONTEXT OF DOMESTIC UKRAINIAN STUDIES ACHIEVEMENTS

Tamara KUTSAIEVA

Candidate of Historical Sciences, senior research fellow of the Ukrainian Philology Department of RIUS

Annotation. The article defines the topicality of the ongoing study of the collection "Rare books with bookplates, inscriptions, and marginalia with the name of Fedir Vovk" from the Library Fund of the National Museum of the Ukrainian History as the source base for ethnology, ethnography,

* В основу статті покладена доповідь, виголошена на XXIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави» 20 жовтня 2020 року (НДІУ, м. Київ).

local lore, and Ukrainian studies. It characterizes the object of the research – Fedir Vovk’s scholarly investigation of Ukrainians in Dobrudja (the historical and geographical region between the Lower Danube and the central part of the Balkan Mountains in Bulgaria and Romania), which he conducted during his forced political emigration to Romania in the 1880s. The research is performed by the de visu method and based on two main sources – rare books, including the monograph “Transdanubian Sich (local memoirs and stories)” (1883) and the article “Ukrainian Fishery in Dobrudja” (1899). The research tasks that combine Ukrainian and book studies are based on the relevance of the discussion and its interdisciplinary sense. It has been generalized that the past of the Ukrainian community of Dobrudja can be illustrated in a certain diversity of its history and traditions, although relying on a very narrow historiographical basis besides Fedir Vovk’s research. It has been observed that Fedir Vovk did not only dedicate almost 10 years of his scholarly work to the search, collection, and preservation of the historical memory of his compatriots abroad but also aimed to find the traces of Zaporizhzhian Cossacks military (administrative) centers to study their memory about homeland, way of life, and traditions in a new complex local geographical, social, and political context. The article outlines the research prospects in the context of the mission set by bibliologists, historians, and experts in Ukrainian studies to develop “Professor F. Vovk’s Memory Department”, which was founded in the 1920s by his associates and suspended by the Great Terror.

Key words: Fedir Vovk; Dobrudja; bookplate; Transdanubian Sich; fishery; Ukrainian studies.

Метою статті є продовження участі в дискусії про наукові набутки та теоретико-методологічні новації вітчизняного українознавства в широкій історичній ретроспективі, адже об’єктом дослідження обрано українознавчі студії Ф. Вовка, які він проводив в останніх десятиліттях XIX ст. Предметом вивчення стали два надзвичайно цікавих доробки вченого, опубліковані у форматі короткої монографії «Задунайская Сечь (по местным воспоминаниям и рассказам)» (1883) та статті «Українське рибальство в Добруджі» (1899). Енциклопедія сучасної України відносить «Українське рибальство в Добруджі» до переліку ключової та, на жаль, нечисельної історіографії про українство історико-географічного краю між нижньою течією Дунаю і центральною частиною Балканських гір, що знаходиться на території Болгарії та Румунії [13]. Незважаючи на змістовність теми, серед сучасних досліджень, які доповнюють названі розвідки Ф. Вовка, можна назвати тільки науковий доробок

двох одеських дослідників: проф. Анатолія Бачинського (1933–1995) та д. і. н. В’ячеслава Кушніра «Історія і культура українців Північної Добруджі» (Одеса, 2019). Знову-таки В. Кушнір узагальнив, що «особливу історико-етнографічну цінність мають три праці Ф. К. Вовка: «Задунайская Сечь (по местным воспоминаниям и рассказам)» (1883), «Русские колонии в Добрудже» (1889), «Українське рибальство в Добруджі» (1899). Серед них значною за обсягом, суто етнографічною є розвідка «Українське рибальство в Добруджі» – спеціальне дослідження про одне з основних занять українців у дельті Дунаю, у якому досить детально описано різні варіанти рибальського промислу. Саме ця праця важлива для розуміння наслідків адаптації українців до незвичного природного середовища, опанування ними нових і складних різновидів господарської діяльності» [14, с. 6].

Зважаючи на актуальність названої дискусії та її міждисциплінарність,

визначаємо два завдання для вивчення. Вони поєднують як українознавчі, так і книгознавчі студії. Перше завдання – це вивчення текстів як результатів наукової творчості вченого, їх зв'язку та впливу на етнографічні, історичні та українознавчі студії свого часу. Друге завдання – вивчення примірників названих публікацій Ф. Вовка, основних джерел дослідження, як книжкових пам'яток з бібліотечного фонду Національного музею історії України (далі – НМІУ). Вони є букіністичними рідкостями, а також цінними виданнями, адже попри проведену атрибуцію книги не внесені до Державного реєстру національного культурного надбання відповідно до визначеної процедури. Пропоноване дослідження можна визначити і як мікроісторичне case-study, що робить внесок до нашого вивчення колекції «Книжкові пам'ятки з екслібрисами, маргіналіями та інскриптами з ім'ям Ф. Вовка» як джерелознавчої бази з етнології, етнографії, краєзнавства, народознавства та українознавства в бібліотечному фонді НМІУ [4; 8–11].

Принагідно зазначимо, що праця з повною назвою «Задунайская Сечь (по местным воспоминаниям и рассказам). С приложением портрета живущего доселе запорожца А. И. Коломийца, карты и плана Сечи, а также вида Дунавца» оформлена в м'яку друкарську обкладинку та відповідає уявленню про книгу. Текст налічує понад 48 стор., отже, його не можна назвати брошурою, яка має містити саме таку максимальну кількість сторінок за традицією друкарства. Зазначимо, що оригінальний текст вперше був опублікований фрагментами в часописі «Киевская старина» (числа 1, 2, 4 за 1883 р.). У свою чергу стаття «Українське

рибальство в Добруджі» оформлена в тверду палітурку і має формат саме брошури та так званого окремого відбитка з розброшурованого примірника часопису, монографії тощо. Таким чином, обидві праці вченого спочатку з'явилися у наукових часописах для збільшення читацької аудиторії, а потім були виділені в окремі екземпляри. Дискусійним є питання, чи можна розглядати «Задунайську Січ» як окремий відбиток. Обидві книжкові пам'ятки були виявлені – віднайдені та опрацьовані de visu – нами спільно з провідною бібліотекаркою НМІУ Ларисою Дідорою під час повної звірки бібліотечного фонду НМІУ в 2018 р. Перша узагальнююча інформація про предмети дослідження була представлена в нашій спільній статті, присвяченій книжковим пам'яткам з особистої бібліотеки Ф. Вовка та бібліотеки Музею (з 1922 р. – Кабінету) антропології та етнології ім. Ф. Вовка при ВУАН [12]. Більш широка історіографія дослідження, на основі якої можна проаналізувати стан дискусії з теми, складається з усіх тих публікацій, де увагу приділено українству Добруджі та внеску Ф. Вовка в його вивчення. Принагідно зазначимо, що третя з трьох розвідок Ф. Вовка «Російські колонії в Добруджі» (1889 р., назва відмінна від оригінальної після цензури), опублікована під псевдонімом Лупулеску на сторінках часопису «Киевская старина» (січень–лютий, квітень), не є предметом цього дослідження, адже ми не виявили його оригінального тексту в бібліотечному фонді музею.

Атрибуція названих екземплярів є цікавою саме для українознавчих студій, адже ілюструє тексти змістовними фактами про обставини їх публікацій, провенанс та умови побутування конкретних

примірників. Обидві публікації є прижиттєвими виданнями результатів наукової творчості Ф. Вовка. Оприлюднення дослідження про Задунайську Січ відбулося під одним із мінімум 10 псевдонімів (і криптонімів) автора – «Федор Кондратович» в київській друкарні 1883 р. А вже ще з 1879 р. вчений, рятуючись від переслідувань царського уряду за проукраїнську суспільно-політичну діяльність, вже перебував у вимушеній політичній еміграції в Румунії. В 1883 р., коли було видано циркуляр про розшук Ф. Вовка, він переїхав спочатку до Швейцарії, потім у Францію. Книга містить екслібрис-штемпель найкращого учня вченого – антрополога та етнографа Олександра Алешо. Потім книга, як і більша частина особистої бібліотеки О. Алешо, опинилась у книгозбірні (бібліотеці) Кабінету антропології та етнології ім. Ф. Вовка при ВУАН. Третім, і наразі останнім, її власником є НМІУ. В 1936 р. бібліотека ліквідована в 1934 р. Кабінету антропології та етнології була переформатована за рішенням влади. Це сталося у результаті тоталітарних репресій та на ненауковій основі. Центральний історичний музей (нині НМІУ) отримав близько 2 тис. од. зберігання від усієї колекції інституції поряд з Національною бібліотекою України ім. В. Вернадського, науковою бібліотекою та архівом Інституту археології НАН України, а також Національною історичною бібліотекою України [5, с. 195; 15; 17]. В суто музейно-знавчому контексті обидві книжкові пам'ятки є тільки предметами музейного значення, не відносяться до державної частини музейного фонду України.

Унікальним є сенс монографії «Задунайская Сечь (по местным воспоминаниям и рассказам)», матеріали для якої

Ф. Вовк збирав у 1881–1882 рр.: «Всі історичні відомості про Задунайську Січ обмежуються, наскільки нам відомо, лише кількома вказівками на те, що постійно вона слугувала притулком для українських селян, які втекли від кріпосного права та рекрутчини... Що стосується організації, внутрішнього побуту та історичного життя задунайського українського козацтва впродовж останньої чверті минулого і першої чверті нинішнього сторіччя (1775–1825 рр. – Т. К.), то на все це ми не знаходимо рішучо майже ніяких вказівок у всій відомій нам історичній літературі» [7, с. 28]. Праця містить неперевершений до сьогодення фактичний матеріал, спостереження, висновки, карту, план. Також є малюнки олівцем, підписані «Х[в/федір] В[овк]». Це пейзаж с. Верхній Дунавець (Румунія), створений 14–26 вересня 1882 р., та портрет місцевого мешканця Ананія Івановича Коломійця з с. Катирлез (Румунія), створений 18–20 листопада 1881 р. Цей портрет зустрічається не в усіх виданнях. Саме з А. Коломійцем вчений проводив основні усноісторичні, етнографічні та краєзнавчі інтерв'ю. Вибір цього, серед інших, респондента – запорожця з Вінниччини та мешканця рибальського селища – був не випадковим. Як зазначають О. Бачинська та Д. Мацюк, «задунайські запорожці оселились у Буджаку та Добруджі після зруйнування російськими військами Нової Запорозької Січі в 1775 р. Вони отримали дозвіл султана оселитися в Османській імперії й на території Добруджі заснували Січ у с. Катирлез. Через конкуренцію за дунайські рибні промисли з російськими козаками-некрасівцями, які також проживали на цій території, Січ у с. Катирлез була зруйнована. Внаслідок

таких подій задунайці змушені були перебратися до Браїли під захист назиря. Про це збереглося чимало свідчень як російських розвідників, так і самих козаків» [1, с. 145].

Про вислід Ф. Вовка «Українське рибальство в Добруджі» варто зазначити, що публікація стала логічним продовженням попередніх студій. Оскільки Ф. Вовк провів майже всі 1880-ті роки в Румунії, він мав не тільки об'єктивні (наукові амбіції), а й суб'єктивні (матеріальні) можливості для вивчення краю: «...спочатку подався до румунської Добруджі, де досліджував українські поселення, відтак проживав у Бухаресті» [3]. Текст із бібліотечного фонду НМІУ – це так званий окремих відбиток із розброшурованого збірника «Матеріали до українсько-руської етнології» за редакцією вченого (Львів, 1899), оформлений у тверду палітурку. Публікація статті в часописі мала сенс не стільки через те, що Ф. Вовк був редактором цього видання Етнографічної комісії НТШ у Львові, а зважаючи на його тематику. Тут публікували дослідження про різні сфери життя (бджільництво, кушнірство, рибальство тощо) України та українців. І тільки у Львові вчений мав можливість підписати твір власним ім'ям. Екземпляр походить з бібліотеки Кабінету антропології та етнології. Оскільки до цього ж книжкового фонду належав і виявлений нами повний часопис «Матеріали до українсько-руської етнології» (1899), то допускаємо, що праці Ф. Вовка працівники Кабінету антропології та етнології оформлювали окремо. В цій праці про традиційний промысел вчений розробив і використав запитальник та дотримувалася етнологічного поділу рибальських знарядь на групи видів [16, с. 106]. Ним

же створено 14 малюнків рибальських знарядь, схем способів рибальства та обліку ваги риби, що відправлялась на продаж, також зафіксовано технології приготування риби для зберігання та продажу.

Таким чином, обидва вивчені джерела дають можливість змістовно ілюструвати минувшину українства Добруджі в певній багатоманітності його історії та традицій. Адже на основі цікавого матеріалу польових досліджень, а також інтерв'ю Ф. Вовк надав своїм учням та послідовникам можливість досліджувати унікальний матеріал про один із традиційних промыслів (рибальство) українців вивченого регіону, а також про військові традиції, побут та фольклор козацтва, вимушено перенесений за межі України внаслідок зруйнування Нової Запорізької Січі царським урядом у 1775 р. При цьому хронологія публікацій «Задунайская Сечь» (1883) та «Українське рибальство в Добруджі» (1899) показує, що вчений не тільки присвятив майже 10 років своєї наукової творчості пошуку, збиранню та збереженню фрагментів історичної пам'яті своїх співвітчизників за кордоном України, а й спочатку поставив за мету віднайти сліди військових (адміністративних) центрів запорізького козацтва. Ф. Вовк писав про це так: «...не може бути для нас нецікаво ... Задунайська Січ являла майже вцілілий до нашого часу уламок відомої народної організації, яка існувала самостійно, і вберегла до кінця свій оригінальний суспільний склад, і залишила після себе помітний слід у вигляді сучасного українського населення Добруджі та дунайської Дельти, а з іншого боку, тому, що ми не можемо залишити без уваги долю цієї української еміграції» [7,

с. 28]. Надалі вчений мав за мету вивчити пам'ять нової суспільної формації про батьківщину, спосіб її життя та традиції в новому складному локальному географічному, суспільному та політичному контексті, на який накладався фактор присутності українців у регіоні з більш давніх часів. Ф. Вовк писав, що «дунайські гирла з давніх-давен вабили до себе наших земляків, особливо тих, що жили з ловів та рибальства. Вже у XII ст. ми бачимо тамечки галицьких рибалок. ... Одначе перейдемо до етнографії рибальства» [2, с. 5, 35].

Проведений аналіз праць Ф. Вовка надав можливість урізноманітнити знання з теми як на макрорівні, так і у форматі case study: провенанс книг, умови їх побутування, факти біографії автора та його повсякдення. Додатковим результатом дослідження є внесок у діяльність інтелігенції зі створення «Пам'яткового відділу проф. Хв. Вовка», що була розпочата в 1921 р. співробітниками Музею (Кабінету) антропології та етнології ім. Ф. Вовка при ВУАН та перервана репресіями [6, с. 77].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бачинська О., Мацюк Д. Сучасна Браїла (Румунія) і колишні запорожці: історична пам'ять і залишки топографії. *Чорноморська минувшина*. 2013. № 8. С. 144–149.
2. Вовк Ф. Українське рибальство в Добруджі. *Матеріали до українсько-руської етнології*. 1899. № 1. С. 5–52.
3. Гаврилюк Ю. Федір Вовк – дослідник «українсько-руських Карпат». *Наше слово*. 2019. № 19. URL: <https://www.nasze-slowo.pl/fedir-vovk-doslidnik-ukra-nsko-ruskih-karpat/> (дата звернення: 29.09.2020).
4. Дідора Л., Куцаєва Т., Куцаєва Є. Книгозбірні Ф. Вовка та Кабінету-музею ім. Ф. Вовка у бібліотечному фонді НМІУ.

Дослідження, збереження та популяризація пам'яток іст.-культ. спадщини України. 36. мат. круг. столу. 20.04.2020. Переяслав, 2020. С. 132–137.

5. Кириченко Р. Французька книга в бібліотеках подвижників української науки і культури кінця XIX – поч. XX ст. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2007. № 12. С. 191–202.

6. Колеснікова В., Черновол І., Яненко А. Музей (Кабінет) Антропології та Етнології імені проф. Хв. Вовка. Київ: Стародавній Світ, 2012. 88 с.

7. Кондратович Ф. Задунайская Сечь. Київ: Тип. Г. Т. Корчак-Новицького, 1883. 116 с.

8. Куцаєва Т. Екслібриси та інскрипти з ім'ям Ф. Вовка. *Українознавство*. 2019. № 4 (73). С. 259–268.

9. Куцаєва Т. До дискусії про цифрові архіви музейних бібліотек. *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек ВНЗ: шлях інновацій*. Мат. наук.-практ. інтернет-конф. 15–19.06.2020. Ужгород, 2020. С. 1–5.

10. Куцаєва Т., Дідора Л. Стародруки та антикварні видання французькою мовою в книгозбірні НМІУ: перший огляд колекції. *Велика Волинь*. 2019. № 58. С. 181–189.

11. Куцаєва Т., Дідора Л. Тези до виставки «(Не)втрачене: книгозбірня Ф. Вовка та Музею (Кабінету) антропології та етнології ім. Ф. Вовка». *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любешівщина в історії України і Волині*. Наук. збірник. Матеріали Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, Луцьк–Любешів. 2020. № 68. С. 410–416.

12. Куцаєва Т., Дідора Л. Бібліотеки Ф. Вовка та Музею (Кабінету) антропології та етнології ім. Ф. Вовка при ВУАН. Рукопис. Архів авторів. *Українознавство*. 2020. № 2 (76).

13. Кушнір В. Добруджа. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=20358 (дата звернення: 29.09.2020).

14. Кушнір В. Українці нижнього Подунав'я в Румунії. *Народна творчість та етнографія*. 2010. № 6. С. 5–7.

15. Маньковська Р. Кабінет антропології та етнології ім. Ф. Вовка. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kabinet_antropologii (дата звернення: 29.09.2020).

16. Сіренко С. До питання класифікації рибальських знарядь. *Народна творчість та етнологія*. 2011. № 1. С. 106–117.

17. Черновол І. Книжкове зібрання Ф. Вовка у фонді бібліотеки Інституту археології. *Українська біографістика*. 2010. № 7. С. 346–357.

REFERENCES

1. BACHYNSKA, O., MATSIUK, D. (2013). Modern Braila (Romania) and Former Cossacks: Historical Memory and Fragments of Topography. *Chornomorska mynuvshyna* (The Black Sea Past), (8), pp. 144–149. [in Ukr.]

2. VOVK, F. (1899). Ukrainian Fishery in Dobrudja. *Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii* (Materials on Ukrainian-Rus Ethnology), (1), pp. 5–52. [in Ukr.]

3. HAVRYLIUK, Yu. (2019). Fedir Vovk: A Researcher of “Ukrainian-Rus Carpathians”. *Nashe Slovo*, [online] (19). Available at: <https://www.nashe-slowo.pl/fedir-vovk-doslidnik-ukra-nsko-ruskih-karpat/> [Accessed 29 Sept. 2020]. [in Ukr.]

4. DIDORA, L., KUTSAIEVA, T., KUTSAIEVA, Ye. (2020). Libraries of F. Vovk and the Cabinet-Museum Named after Fedir Vovk of the All-Ukrainian Academy of Sciences. In: *Doslidzhennia, zberezhenia ta populiaryzatsiia pamiatok ist.-kult. spadshchyny Ukrainy. Zb. mat. kruh. stolu. 20 kvitnia 2020 r.* (Research, Preservation, and Promotion of Monuments of Historical and Cultural Heritage of Ukraine. Proceedings of the Roundtable Discussion. April 2020). Pereiaslav, pp. 132–137. [in Ukr.]

5. KYRYCHENKO, R. (2007). French Books in the Libraries of the Ukrainian Science and Culture Promoters in the Late 19th – Early 20th Century. In: *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy: zbirnik naukovykh prats* (Manuscript and Book Heritage of Ukraine. Collected Scientific Works), (12), pp. 191–202. [in Ukr.]

6. KOLESNIKOVA, V., CHERNOVOL, I., YANENKO, A. (2012). *The Museum (Cabinet) of Anthropology and Ethnology Named after Prof. Khvedir Vovk*. Kyiv: Starodavnii Svit, 88 p. [in Ukr.]

7. KONDRATOVYCH, F. (1883). *Transdanubian Sich*. Kyiv: Hnat Korchak-Novytskyi's Publishing House, 116 p. [in Ukr.]

8. KUTSAIEVA, T. (2019). Bookplates and Inscriptions with F. Vovk's Name. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), Vol. 4 (73), pp. 259–268. [in Ukr.]

9. KUTSAIEVA, T. (2020). On the Discussion about Digital Archives of Museum Libraries. In: *Suchasni zavdannia ta priorityety diialnosti bibliotek VNZ: shliakh inovatsii. Mat. nauk.-prakt. internet-konf. 15–19 chervnia 2020 r.* (Modern Tasks and Priorities of Libraries at Higher Educational Institutions: Ways of Innovations. Proceedings of the Research and Practical Conference. 15–19 June 2020 r.). Uzhhorod, pp. 1–5. [in Ukr.]

10. KUTSAIEVA, T., DIDORA, L. (2019). French Antique and Old Printed Books in the Library of the National Museum of Ukrainian History: The First Review of the Collection. In: *Velyka Volyn. Zbirnyk naukovykh prats* (Great Volhynia. Collected Scientific Works), (58), pp. 181–189. [in Ukr.]

11. KUTSAIEVA, T., DIDORA, L. (2020). Theses on the Exhibition “(Un) Lost: Fedir Vovk's Library and the Library of the Museum (Cabinet) of Anthropology and Ethnology Named after Fedir Vovk”. In: *Mynule i suchasne Volyni ta Polissia. Liubeshivshchyna v istorii Ukrainy i Volyni. Naukovyi zbirnyk. Materialy Vseukrainskoi naukovoï istoriko-kraieznavchoi konferentsii* (Past and Present of Volhynia and Polissia. Liubeshiv Region in the History of Ukraine and Volhynia. Collected Scientific Works: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference), (68), pp. 410–416. [in Ukr.]

12. KUTSAIEVA, T., DIDORA, L. (2020). Fedir Vovk's Library and the Library of the Museum (Cabinet) of Anthropology and Ethnology Named after Fedir Vovk.

A Manuscript. Authors' Archives. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), Vol. 3 (76). [in Ukr.]

13. KUSHNIR, V. (2008). *Dobrudja*. [online] Available at: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=20358 [Accessed 18 Jun. 2020]. [in Ukr.]

14. KUSHNIR, V. (2010). Ukrainians of the Lower Danube in Romania. *Narodna tvorchist ta etnografiia* (Folk Art and Ethnography), (6), pp. 5–7. [in Ukr.]

15. MANKOVSKA, R. (2007). *The Cabinet of Anthropology and Ethnology Named after Fedir Vovk*. [online] Available at: [http://](http://www.history.org.ua/?termin=Kabinet_antropologii)

www.history.org.ua/?termin=Kabinet_antropologii. [Accessed 18 Jun. 2020]. [in Ukr.]

16. SIRENKO, S. (2011). Classification of Fishing Instruments. *Narodna tvorchist ta etnolohiia* (Folk Art and Ethnology), (1), pp. 106–117. [in Ukr.]

17. CHERNOVOL, I. (2007). Fedir Vovk's Book Collection in the Library Fund of the Institute of Archaeology. In: *Ukrainska biohrafistyka: zbirnik naukovykh prats* (Biographistica Ucrainica. Collected Scientific Works), (7), pp. 346–357. [in Ukr.]

Про вислід Ф. Вовка «Українське рибальство в Добруджі» варто зазначити, що публікація стала логічним продовженням попередніх студій. Оскільки Ф. Вовк провів майже всі 1880-ті роки в Румунії, він мав не тільки об'єктивні (наукові амбіції), а й суб'єктивні (матеріальні) можливості для вивчення краю: «...спочатку подався до румунської Добруджі, де досліджував українські поселення, відтак проживав у Бухаресті».